

17.6.2026

SUN RAJAMÄKI: KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYKSEN TÄYDENNYS 17.6.2026

Kuva 1: Näkymä Savikon peltoaukealle Keikkumäentieltä.

SISÄLLYSLUETTELO

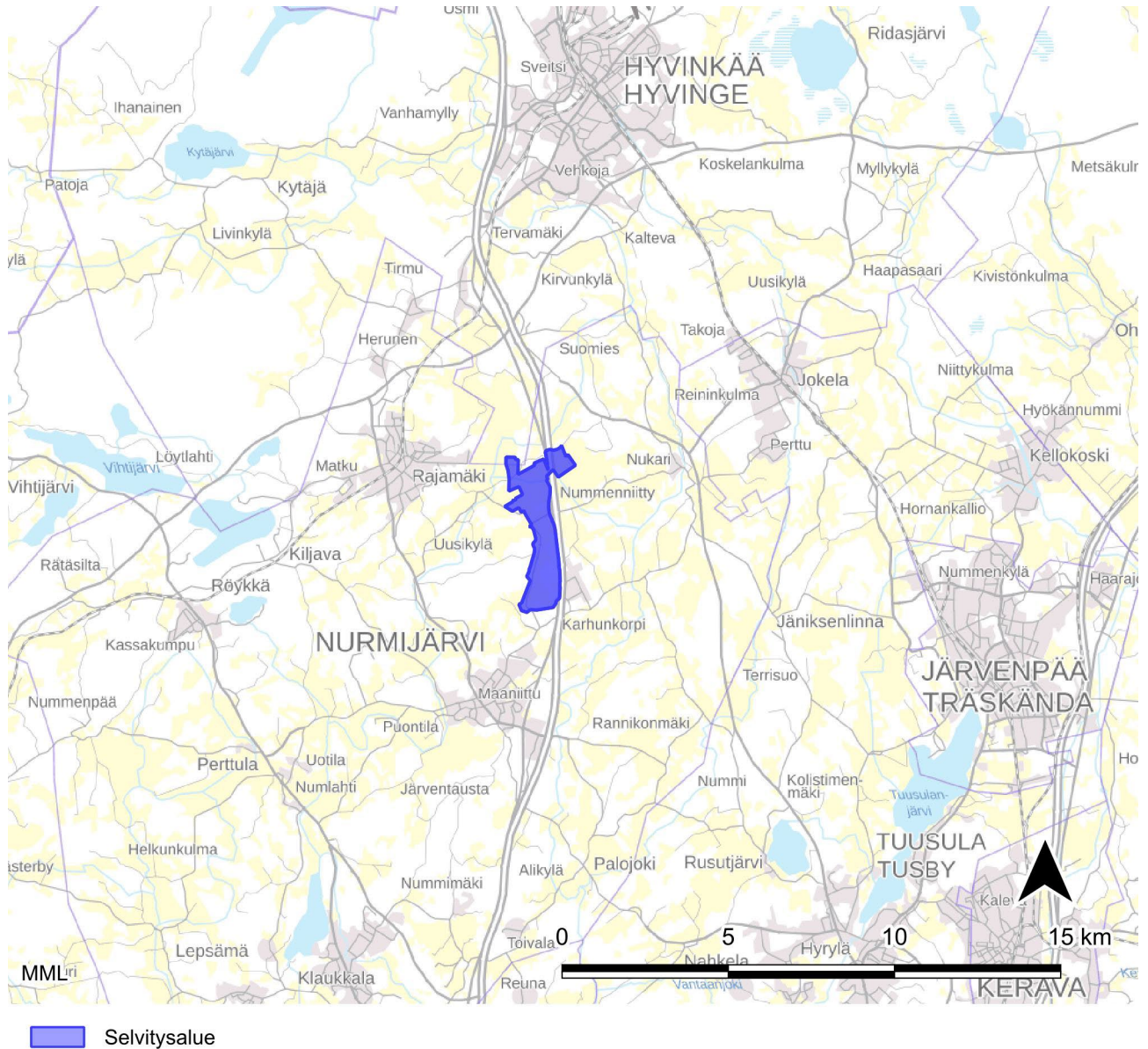
1. JOHDANTO	3
Aiemmin laaditun kulttuuriympäristöselvityksen sisältö.....	4
Selvitysalue.....	5
Tausta ja tavoitteet	6
Menetelmät ja lähtöaineisto	7
2. MAISEMARAKENNE JA -ANALYYSI	8
3. KULTTUURIYMPÄRISTÖ	13
Kulttuuriympäristön kehitys	13
Historiallisten karttojen tarkastelu	13
Historiallisten ilmakuvien tarkastelu	16
4. YHTEENVETO JA SUOSITUKSET JATKOSUUNNITTELUUN	19
5. AURINKOVOIMALAHANKKEIDEN VAIKUTUKSET MAISEMAAN	20
LÄHTEET	21

1. JOHDANTO

Tässä selvityksessä täydennetään Nurmijärven kunnan alueelle sijoittuvaan Sun Rajamäki -aurinkovoimalahankkeeseen liittyvää kulttuuriympäristöselvitystä (Selvitys Sun Rajamäki -aurinkovoimalahankkeen suhteesta kulttuuriympäristöön, Arkkitehtitoimisto AJAK Oy, 2023). Kyseistä selvitystä on hyödynnetty lähtöaineistona hankkeeseen liittyvän osayleiskaavan laadinnassa. Kaavahankkeen nimi on Savikon aurinkovoimalan osayleiskaava. Tämän selvityksen laatimishetkellä osayleiskaava on vireillä, ja sen luonnos on ollut nähtävillä syksyllä 2025.

Osayleiskaavaluonnoksesta saadun palautteen perusteella on noussut tarve täydentää selvitystä erityisesti maisema-analyysin sekä viljelymaiseman historiallisen kehityksen osalta. Tämän työn tavoitteena on tarkentaa näitä teemoja sekä täydentää niihin liittyvää vaikutusten arviointia. Täydennys koostuu muun muassa maisema-analyysikartasta, historiallisten karttojen ja ilmakuvien vertailusta sekä niitä avaavista ja selittävästä teksteistä. Selvitys on laadittu erillisenä, aiempaa selvitystä täydentävänä liitteenä keväällä ja alkukesästä 2026, ja sen on laatinut Arkkitehtitoimisto AJAK Oy.

ARKKITEHTITOIMISTO
AJAK

Kuva 2: Selvitysalueen sijainti taustakartalla. (MML avoimet aineistot)

Aiemmin laaditun kulttuuriympäristöselvityksen sisältö

Aurinkovoimalahankkeeseen liittyvä kaavoituksellinen tarkastelu kulttuuriympäristön näkökulmasta on tehty vuoden 2023 kulttuuriympäristöselvityksessä.

Osana alkuperäistä selvitystä on käsitelty myös valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA), valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY), maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt (*Raalan kartano ja kulttuurimaisema*), rakennusperintörekisterin kohteet ja muinaisjäännökset. Samassa yhteydessä on tarkasteltu lisäksi maiseman ja maisemakuvan käsitteitä, Euroopan neuvoston maisemayleissopimusta sekä maisemamaakuntia ja -seutuja.

Maisemaan ja kulttuuriympäristöön kohdistuvia vaikutuksia sekä niiden lieventämiskeinoja on arvioitu aiemmassa selvityksessä, ja näitä tarkasteluja täydennetään tässä selvityksen päivityksessä.

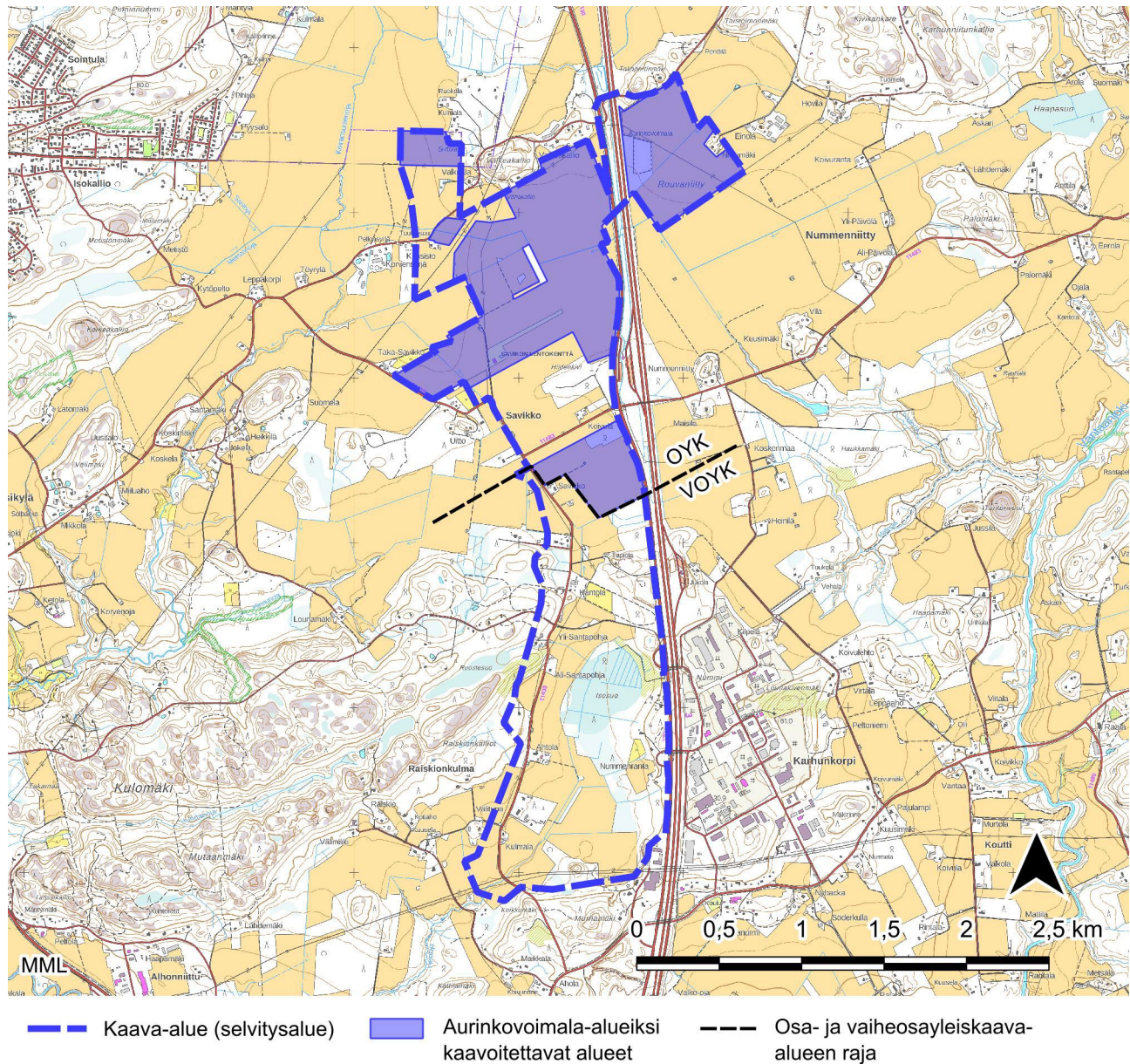
Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee noin kilometrin päässä Nurmijärven kirkonkylän pohjoispuolella ja Rajamäen taajaman itäpuolella, valtatie 3:n (E12) ja seututien 130 tuntumassa – tiet kulkevat osittain selvitysalueen läpi. Karhunkorven teollisuusalue sijaitsee Hämeenlinnanväylän (vt 3) itäpuolella. Pohjoisessa selvitysalue rajautuu muutamien sadan metrin matkalta Hyvinkään kunnanrajaan.

Selvitysalueen pinta-ala on noin 454 ha (4,5 km²), ja se on muuttunut aiemmasta selvityksestä. Alue vastaa tämän selvityksen laatimishetkellä hankkeeseen liittyvän kaavoituksen rajausta. Selvitysalue on laajentunut jonkin verran keski- ja eteläosissa, joihin kaavassa on tarkoitus osoittaa aurinkovoimahankkeeseen liittyvien liityntäkaapeleiden ohjeellisia vaihtoehtoisia reittejä.

Selvitysalueeseen sisältyy varsinaisia voimaloille kaavoitettavia alueita noin 174 ha (1,7 km²) sekä muita alueita, joiden maankäyttöä ei ole tarkoitus muuttaa. Eteläosa toimii niin sanottuna vaiheosayleiskaava-alueena, jossa ohjataan ainoastaan sähkönsiirron liityntäkaapelin toteuttamista ja liittämistä sähköverkkoon. Tälle alueelle ei osoiteta muuta maankäyttöä. Vaiheosayleiskaava-alueen laajuus on noin 205 ha (2,1 km²).

Selvitysalue on pääosin maa- ja metsätalousaluetta, ja asutus sijoittuu hajanaisesti olemassa olevan tieverkon varrelle. Alueen keskiosassa sijaitsee yksityinen nurmipintainen lentopaikka, Savikon pienlentokenttä. Lisäksi alueen halki kulkee Fingrid Oyj:n 400 kilovoltin voimajohto (Espoo–Hikiä) noin 700 metrin matkalla koillis-lounaissuuntaisesti. Alueen keskivaiheilla sijaitsee myös Hiidenkiven metsäalue.

Kuva 3: Selvitysalueen sijainti maastokartalla. Selvitysalue vastaa Sun Rajamäki -hankkeeseen liittyvän osayleiskaavan rajausta. Kuvassa esitetään lisäksi aurinkovoimala-alueiksi osoitettavat alueet sekä vaiheosayleiskaavan raja, jolla ohjataan ainoastaan aurinkovoimahankkeeseen liittyvien liityntäkaapeleiden ohjeellisia vaihtoehtoisia reittejä. Kuva ja rajaukset perustuvat osayleiskaavaluonnoksen mukaiseen tilanteeseen (päiväys 14.8.2025). Kaavan rajaukset voivat vielä tarkentua kaavoitusprosessin edetessä. (MML avoimet aineistot)

Tausta ja tavoitteet

Tämän selvityksen taustalla olevan hankkeen tavoitteena on toteuttaa tuotannollisesti sekä teknis-taloudellisesti toteuttamiskelpoinen aurinkovoimala Nurmijärven kirkonkylän pohjoispuolelle ja Rajamäen itäpuolelle sijoittuvalle alueelle. Hankkeen toteuttaminen edellyttää osayleiskaavan laatimista, jossa arvioidaan alueen soveltuvuus aurinkoenergian tuotantoon ja ratkaistaan alueen maankäyttö. Osayleiskaava on tullut vireille Nurmijärven elinvoimalautakunnan päätöksellä 23.1.2025 (§ 4).

Tämä aiemmin laaditun kulttuuriympäristöselvityksen täydennys toimii kaavoitustyön tausta-aineistona ja suunnittelua ohjaavana selvityksenä. Sen tavoitteena on tunnistaa alueen maiseman ja kulttuuriympäristön keskeiset ominaispiirteet, jotta rakentamista ja muuta maankäyttöä voidaan ohjata siten, että ne sopeutuvat luontevasti olemassa olevaan maisemarakenteeseen ja ympäristöön.

Menetelmät ja lähtöaineisto

Tämä kulttuuriympäristöselvityksen täydennys perustuu aikaisempiin selvityksiin, maastokäynteihin, kartta-tarkasteluihin ja ilmakuviin. Selvitysalueen historiallisten karttojen ja ilmakuvien tarkastelu on tehty maanmittauslaitoksen avoimen datan kartta-aineistojen ja ilmakuvien avulla. Selvitysalueella on tehty maastokäyntejä, joiden yhteydessä maiseman nykytilaa on havainnoitu, valokuvattu ja kartoitettu. Maastokäynnit on toteutettu kesällä 2023 sekä keväällä 2025 ja 2026.

2. MAISEMARAKENNE JA -ANALYYSI

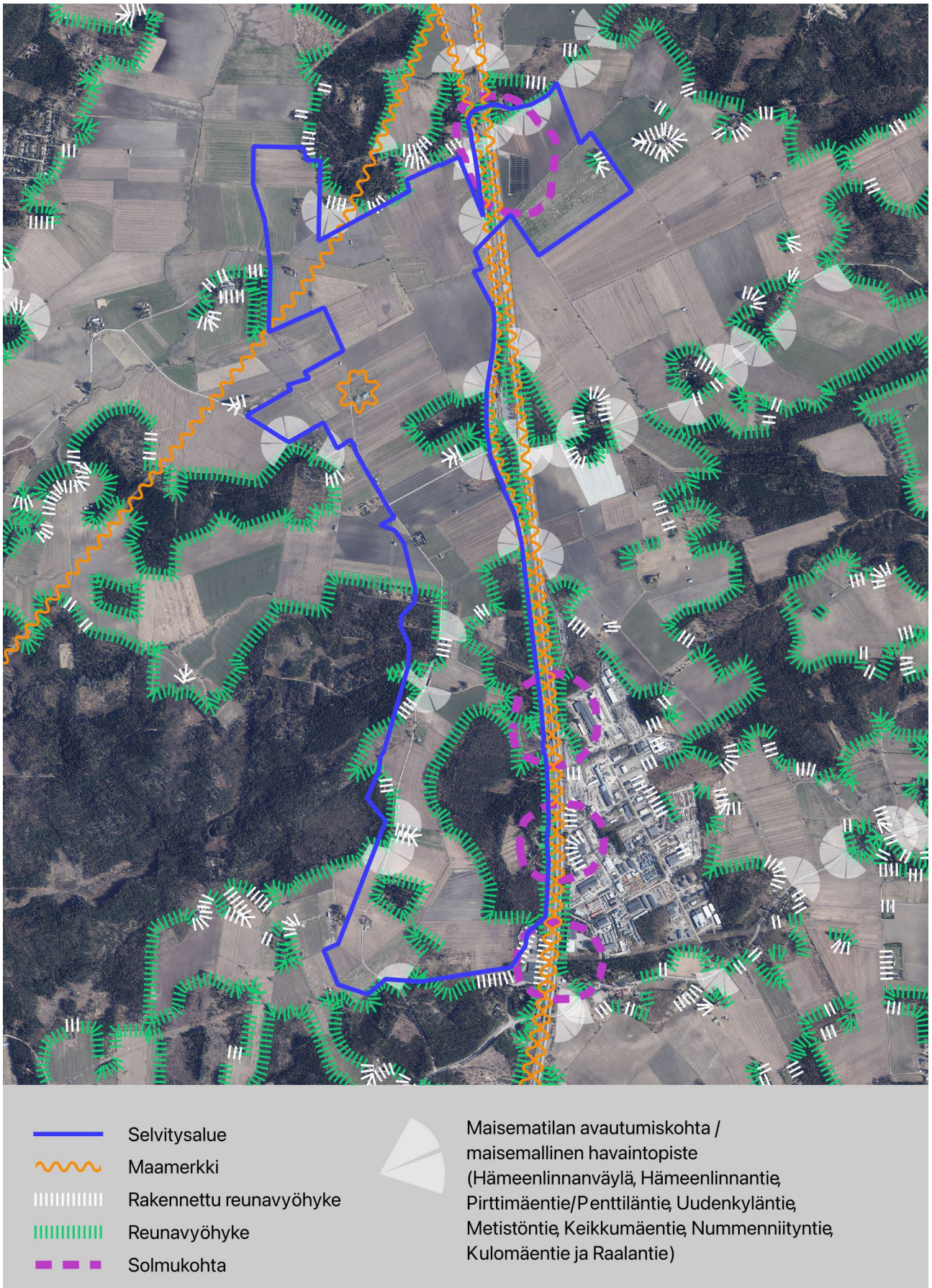
Maisemarakenne on kokonaisuus, joka muodostuu maiseman perustekijöiden keskinäisestä suhteesta, vaihtelusta sekä luontotekijöiden ja ihmisen toiminnan yhteisvaikutuksesta syntyvistä muutosprosesseista. Selvitysalueesta on laadittu maisema-analyyssikartta (*kuva 4*), jossa havainnollistetaan alueen keskeisiä maisemarakenteen piirteitä. Kartalla esitetään alueen reunavyöhykkeet, maamerkit, solmukohdat sekä maisematilan avautumiskohdat / maisemalliset havaintopisteet ja siinä hahmottuvat alueen maisematilat.

Selvitysalue ja sen ympäristö hahmottuvat maisemarakenteeltaan laajana, avoimien peltoalueiden muodostamana verkostomaisena kokonaisuutena, jossa Savikon, Nummenniityn ja muut ympäröivät peltoaukeat kytkeytyvät toisiinsa. Maisematila on pääosin avointa viljelymaisemaa, jota täydentävät metsäiset sulkeutuneet ja puoliavoimet alueet sekä Karhunkorven teollisuusalueen rakennettu, suljettu tila. Hämeenlinnanväylä ja Hämeenlinnantie muodostavat liikennealueen, joka halkoo maaseutumaisemaa. Peltomaiseman laajuuden vuoksi syvyysvaikutelma ei kaikilta osin hahmotu selkeästi, ja maantasolta tarkasteltuna maisematilojen rajautuminen ja rakenteen hahmottaminen on paikoin haastavaa.

Avoimia alueita jäsentävät metsäiset ja rakennetut saarekkeet sekä niiden reunavyöhykkeet. Reunavyöhykkeillä tarkoitetaan eri maisematyyppien rajapintoja, kuten pellon ja metsän tai rakennetun ja rakentamattoman ympäristön välistä vyöhykettä. Vyöhykkeet rajaavat näkymiä, luovat tilallista vaihtelua ja toimivat usein myös asutuksen sijoittumisalueina. Selvitysalueella ja sen ympäristössä moni rakennus sijoittuu näiden vyöhykkeiden tuntumaan, jolloin ne liittyvät luontevasti maisemaan. Toisaalta rakennuksia ja rakennusryhmiä esiintyy myös hajanaisesti avoimilla peltoalueilla. Reunavyöhykkeet alueella ovat pääosin selkeitä ja helposti havaittavia, mutta paikoin siirtymät ovat vähemmän jäsentyneitä. Maisema hahmottuu näissä kohdissa siivolytyneenä eikä maisematilojen muodostuminen ole yhtä selkeää.

Tässä selvityksessä ei ole tunnistettu sellaisia yksittäisiä näkymälinjoja, jotka erottuisivat maisemakokonaisuudessa selvästi muita merkittävämpinä tai muodostaisivat alueen maisemarakenteen kannalta erityisiä näkymäakseleita. Tämä johtopäätös ei kuitenkaan tarkoita, etteikö alueella esiintyisi näkymiä. Päinvastoin, selvitysalueelle on ominaista laaja ja avoin viljelymaisema, jossa näkymiä avautuu monin paikoin kauas ympäröivään maisemaan. Näkymien runsauden ja laaja-alaisuuden vuoksi yksittäisten näkymälinjojen korostamista ei ole katsottu tässä selvityksessä tarkoituksenmukaiseksi.

Erityisesti selvitysalueen pohjoisosa kuuluu laajaan ja yhtenäisenä hahmottuvaan peltoalueeseen, jonka leveys on paikoin useita kilometrejä ja jossa näkymät voivat ulottua kauas. Maisematila ei kuitenkaan hahmotu täysin avoimena tai yhtenäisenä kokonaisuutena, sillä sitä jäsentävät metsäsaarekkeet, maatilojen rakennusryhmät sekä muut maisemarakenteen elementit. Nämä katkaisevat näkymiä paikoin ja luovat maisemaan vaihtelevia syvyysvaikutelmia. Lisäksi Hämeenlinnanväylän ja Hämeenlinnantien reunavyöhykkeiden puusto suodattaa ja rajaa paikoin näkymiä itä-länsisuunnassa.

Kuva 4: Maisema-analyysikartta, johon on merkitty selvitysalueen ja ympäristön maamerkit, reunavyöhykkeet, solmukohdat, maisematilan avautumiskohdat / maisemalliset havaintopisteet ja reunavyöhykkeet.

Kuva 5: Näkymä Savikon peltoaukealle, jossa alueen avaruus ja laajuus hahmottuvat selkeästi. Kuva havainnollistaa myös sen, miten näkymät alueella eivät asetu yksittäisten kohteiden varaan eivätkä muodosta hierarkkisesti korostuvia näkymälinjoja.

Maamerkinä ymmärretään luonnonelementti tai ihmisen toiminnan tulos, joka erottuu muusta ympäristöstä joko sijaintinsa, visuaalisen hahmotettavuuden tai siihen liitetyn merkityksen vuoksi. Maamerkit helpottavat alueen hahmottamista, paikantamista ja suunnistautumista.

Tässä selvityksessä maamerkillä tarkoitetaan maisemassa ympäristöstään erottuvaa ja laajalle havaittavaa kohdetta tai elementtiä, jolla on maisemarakennetta jäsentävä rooli. Määrittely perustuu kohteen näkyvyyteen ja asemaan maisemassa, eikä siinä oteta kantaa maamerkin maisemalliseen arvoon tai vaikutusten myönteisyyteen tai kielteisyyteen. Tämän vuoksi myös erilaiset infrastruktuurin elementit, kuten liikenneväylät, voimajohdot ja muut tekniset rakenteet, toimivat tässä selvityksessä maamerkkeinä, vaikka niitä voidaan myös pitää maisemaa heikentävinä tekijöinä.

Selvitysalueella ja sen ympäristössä korostuvat erityisesti liikenteeseen ja energiaverkkoon liittyvät rakenteet. Hämeenlinnantie ja Hämeenlinnanväylä jäsentävät aluetta sekä fyysisesti että visuaalisesti, vaikka niiden näkyvyys vaihtelee paikoin maaston, puuston ja muun rakentamisen mukaan. Näitä korostaa maisemassa myös jatkuva liikennevirta, joka tekee väylät havaittaviksi eri kohdista ja tuo esiin niiden merkityksen keskeisinä liikenneväylinä. Lisäksi alueella kulkeva Fingrid Oyj:n 400 kilovoltin voimajohto (Espoo–Hikiä) toimii selkeänä maamerkinä ja hahmottuu avoimessa maisemassa pitkien näkymien ansiosta.

Rakennuskanta on Karhunkorven teollisuusaluetta lukuun ottamatta pääosin maaseutuun liittyvää ja jakautuu harvana melko tasaisesti koko alueelle. Pientalovaltaista tiiviimpää asuinrakentamista esiintyy Rajamäen alueella, selvitysalueesta luoteeseen. Asutuksen sijoittumisen hajanaisuus ja määrä johtavat siihen, ettei pelto- ja metsämaisemassa yksittäisiä kohteita nouse selkeiksi maamerkeiksi, eli ympäristöstään erottuviksi luonnon tai ihmisen toiminnan synnyttämiksi elementeiksi. Poikkeuksena tästä on Savikon lentokentän hallirakennukset, jotka erottuvat sijaintinsa ja muotonsa ansiosta ympäristöstään ja ovat selkeästi havaittavissa useista eri suunnista liikuttaessa selvitysalueella ja sen ympäristössä. Rajamäen vesitorni ja telemasto erottuvat selvästi

kaukomaisemassa Savikon peltoaukealta tarkasteltuna, vaikka ne eivät sijoitu varsinaisen selvityksen tarkastelualueelle.

Kuva 6: Savikon lentokentän hallirakennukset erottuvat peltoaukealla maamerkkeinä sijaintinsa sekä muotonsa vuoksi.

Karhunkorven teollisuusalue erottuu ilmakuvasa selkeänä kokonaisuutena, mutta maastossa sen näkyvyys on rajatumpaa sitä ympäröivien metsävyöhykkeiden ja muun rakennuskannan vuoksi. Alue näyttäytyy parhaiten Hämeenlinnanväylästä käsin.

Maisemarakenteessa voidaan tunnistaa solmukohtia, joissa maiseman perustekijät sekä toiminnalliset ja visuaaliset elementit kohtaavat. Karhunkorven teollisuusalueen ympäristössä tällaisia solmukohtia muodostuu teollisuusalueen, Hämeenlinnanväylän ja Hämeenlinnantien sekä niitä ympäröivien metsävyöhykkeiden kohtaamispaikoissa. Alueella sijaitsevat lisäksi voimajohtolinjat, tieliittymiä ja alikulkuyhteyksiä, jotka vahvistavat näihin solmukohtiin liittyvää risteävää ja kerroksellista maisemarakennetta.

Yksi solmukohta sijaitsee lisäksi pohjoisempana pääväylien sekä Pirttimäentien ja Penttiläntien risteysalueella. Täällä korostuvat liikennejärjestelyt, muun muassa Hämeenlinnanväylän ylittävä silta. Alue sijoittuu peltojen laitamille, ja sitä täydentävät metsäalue sekä aurinkovoimala, joka hahmottuu maantasolta tarkasteltuna maisemassa vaakasuuntaisena elementtinä. Kyseessä on kohta, jossa useat toiminnot sijaitsevat rinnakkain pienellä alueella.

Maisema-analyysikartassa on osoitettu myös maisematilan avautumiskohtia / maisemallisia havaintopisteitä. Näillä tarkoitetaan paikkoja, joissa maisema avautuu esimerkiksi metsäisestä tilasta laajaksi peltoaukeaksi, ja tällaiset kohdat jäsentävät tilallista vaihtelua ja ovat maisemakokemuksen kannalta keskeisiä. Tarkastelussa korostuu alueelle ominainen avoimen ja sulkeutuneen tilan vuorottelu, eli peltoaukeiden sekä metsäisten ja rakennettujen saarekkeiden vaihtelu. Avautumiskohtia on tarkasteltu ja ne on osoitettu analyysikartassa ensisijaisesti liikenneväylien ja vilkkaammin kuljettujen reittien varrelle, eli paikkoihin, joissa ihmiset todennäköisimmin kokevat maiseman muutoksen alueella liikkuessaan. Näitä ovat erityisesti alueen pääväylät,

kuten Hämeenlinnanväylä ja Hämeenlinnantie, sekä muut keskeiset tiet, kuten Keikkumäentie, Pirttimäentie ja Penttiläntie. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty piha- ja vähemmin liikennöidyt tiet.

Kokonaisuutena selvitysalueen ja sen ympäristön maisemakuva perustuu laajoihin, toisiinsa kytkeytyviin peltoalueisiin, niitä jäsentäviin reunavyöhykkeisiin sekä hajautuneeseen maaseutasutukseen. Tätä kokonaisuutta täydentävät metsäalueet ja Karhunkorven teollisuusalue, kun taas liikenne- ja energiainfrastruktuuri tuovat maisemaan erottuvia, jokseenkin dominoivia, mutta perusluonnetta muuttamattomia elementtejä.

Kuva 7: Näkymä Keikkumäentieltä selvitysalueen eteläosassa kohti pohjoista. Kuva edustaa selvitysalueen eteläosan pienipiirteisempiä ja rajatumpia peltoalueita suhteessa selvitysalueen pohjoisosan laajempiin ja avoimempiin peltoalueisiin.

3. KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristön kehitys

Nurmijärven kunnan alueelle on laadittu rakennusperintöselvitys (Nurmijärven rakennusperintöselvitys, luonnos 2010), jonka tehtävänantona on ollut koota kunnan rakennettua kulttuuriympäristöä ja sen historiallista taustaa koskevat tiedot maankäytön suunnittelua palvelevaan muotoon. Selvityksen on laatinut arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama Oy. Rakennusperintöselvityksen mukaan Nurmijärvi on entistä merenpohjaa, ja jääkauden vaikutus on luettavissa maisemassa. Maisemarakenteelle on tyypillistä Vantaanjoen ja sen sivujokien laaksojen sekä niiden välisten viljelyalueiden ja mäkien vuorottelu.

Kivikautisia asuinpaikkoja sijoittuu entisille rantavyöhykkeille, jolloin merenpinta oli noin 40 metriä nykyistä tasoa korkeammalla. Pronssi- ja rautakaudelta ei Nurmijärveltä tunneta merkittäviä pysyvän asutuksen jäänteitä, ja alue on pitkään ollut eränkäyntialuetta muun Uudenmaan tavoin. Joet toimivat tärkeinä kulkureitteinä.

Pysyvä asutus vakiintui alueelle verrattain myöhään, samaan aikaan, kun Ruotsin kruunu edisti rannikkoseutujen asuttamista. Varhaisimmat elinkeinot perustuivat kaskiviljelyyn, joka vähitellen korvautui pysyvämmällä peltoviljelyllä asutuksen läheisyydessä. Peltoja raivattiin erityisesti jokivarsien savi- ja multamaille.

Nurmijärven liikenteellinen sijainti on ollut pitkään edullinen. Aluksi Vantaanjoki ja sen sivujokia seuranneet kulkureitit muodostivat keskeiset yhteydet, mutta jo keskiajalla jokiliikenne vaikeutui uoman madaltumisen vuoksi, ja maanteiden merkitys alkoi kasvaa. Hämeenlinnan ja Helsingin perustaminen vahvisti entisestään alueen läpi kulkevia liikenneyhteyksiä. Nurmijärven kylien väliset yhteydet paranivat erityisesti 1700-luvun lopulta lähtien, ja teiden merkitys korostui edelleen Helsingin noustessa pääkaupungiksi vuonna 1812. Samalla myös tieverkon kehittämisen edellytykset paranivat.

1900-luvulla Nurmijärven alueen kehitys kiihtyi ja monipuolistui. Elinkeinorakenne laajeni maataloudesta teollisuuteen, palveluihin ja hallintoon, mikä näkyi uusina rakennustyyppinä. Rajamäen teollistuminen synnytti oman tehdasyhdyskuntansa. Kirkonkylä säilyi suurimpana kylänä ja asutuksen keskittymänä 1800- ja 1900-lukujen taitteeseen asti. Klaukkala kasvoi kirkonkylää suuremmaksi 1960-luvulla, mutta 1970-luvulla kirkonkylä nousi jälleen toiseksi suurimmaksi taajamaksi ohittaessaan väestömäärässä Rajamäen.

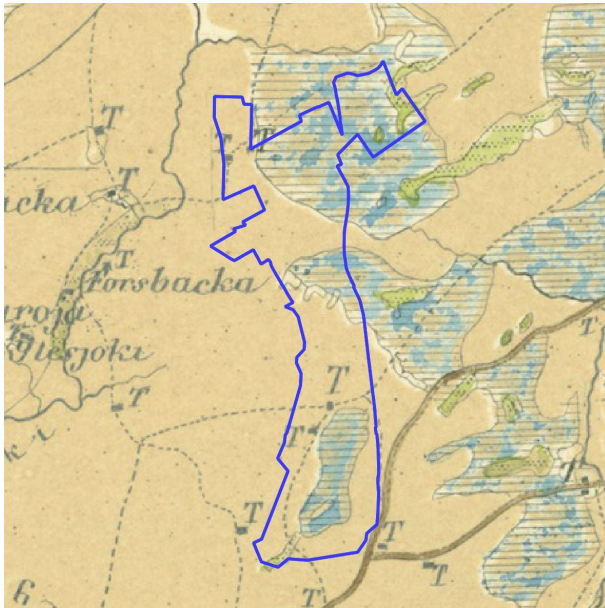
Sodan jälkeen maatalous oli edelleen merkittävä elinkeino, mutta teollisuuden ja palveluiden kasvu muutti vähitellen yhdyskuntarakennetta. Tämä kehitys näkyi muun muassa uusien asuinalueiden rakentumisena, kerrostalojen yleistymisenä sekä pientaloalueiden laajenemisena. Alueen kehitys heijastaa siirtymää maatalousvaltaisesta maaseudusta kohti monipuolisempaa ja taajamaisempaa ympäristöä.

Historiallisten karttojen tarkastelu

Historiallisten karttojen perusteella selvitysalueen ja sen ympäristön maisemarakenne hahmottuu jatkuvana, maatalousvaltaisena kokonaisuutena. Alue näyttäytyy harvaan asuttuna maaseutuna, jossa peltoalueet vähitellen laajenevat ja kytkeytyvät toisiinsa erityisesti pohjoisosassa, kun taas eteläosa säilyy metsäisempänä ja viljelykseltään pienipiirteisempänä. Asutus pysyy tarkastelluissa kartoissa hajanaisena ja maatilavaltaisena. Koiransuolenojan tuntumassa sijaitseva tilakeskittymä sekä paikannimistö ovat säilyneet tunnistettavina. Seenaatin kartassa Vantaanjoen tuntumassa näkyvä Raalan kartanon kulttuurimaiseman peltoaukea on laajuudeltaan pitkälti nykytilannetta vastaava.

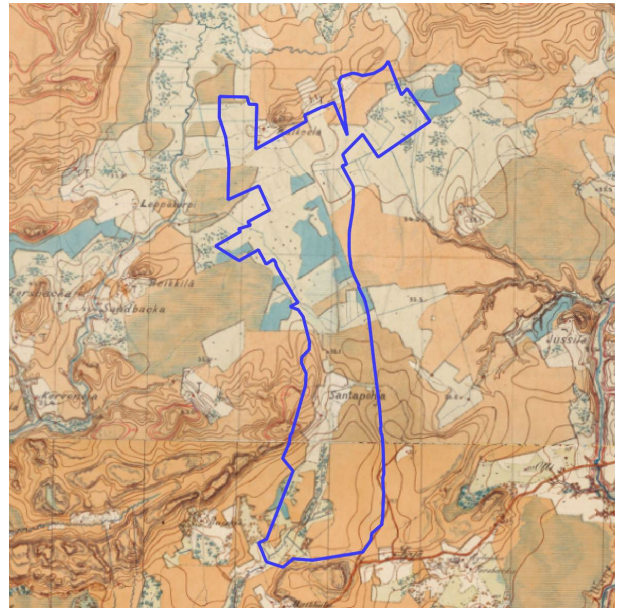
Karttatarkastelun perusteella maiseman perusrakenne säilyy pääosin samankaltaisena, vaikka viljelyalueissa voidaan tulkita tapahtuneen jonkin verran laajenemista. 1930-luvun pitäjänkartassa tieverkon pääpiirteet ja yksittäiset tielinjaukset ovat osin edelleen tunnistettavissa nykyisestä rakenteesta. On kuitenkin

huomioitava, että karttojen esitystavat ja tarkkuustasot vaihtelevat merkittävästi, minkä vuoksi yksityiskoh-
taisten muutosten tulkintaan liittyy epävarmuutta. Kehitystä voidaan kuitenkin tarkastella yleisellä tasolla,
jossa korostuvat maiseman pääpiirteiden säilyminen ja asteittainen muutos.

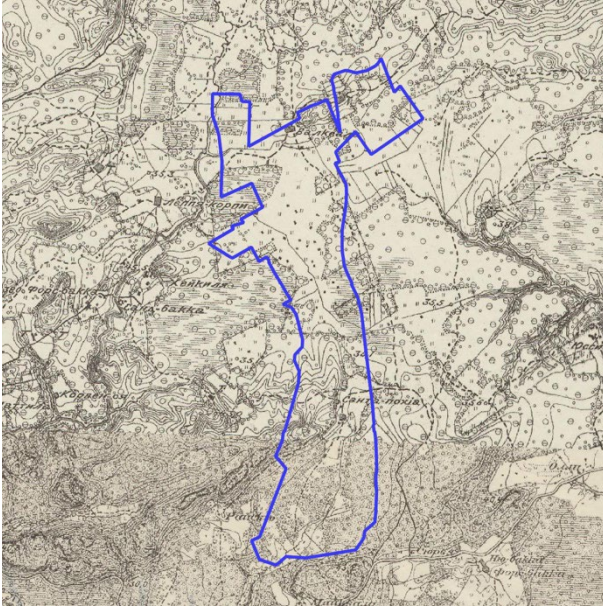
1855

Kalmbergin kartasto. Selvitysalue ja sen ympäristö ovat harvaan asuttua maaseutua, jossa esiintyy soisia alueita (viivoitetut, laikuttaen väritetyt alueet). Asutus on hajautunutta ja koostuu pääosin torpista (T). Selvitysalueen länsipuolella Koiransuolenojan (kartassa Ylesjoki) varrella erottuu maatilojen keskittymä. Tieverkko hahmottuu hierarkkisena. Niityt on esitetty vihreinä, pisteellisellä vaakaviivoituksella. Kartan painoksessa metsät on kuvattu ruskealla pohjavärillä, mutta kartan yleispiirteisyyden vuoksi metsien ja peltojen tarkkaa keskinäistä suhdetta ei voida luotettavasti arvioida. Isosuon tuntumassa (selvitysalueen eteläosassa) sijaitsevat kaksi torppaa voidaan tunnistaa Yli- ja Ali-Santapohjaksi.

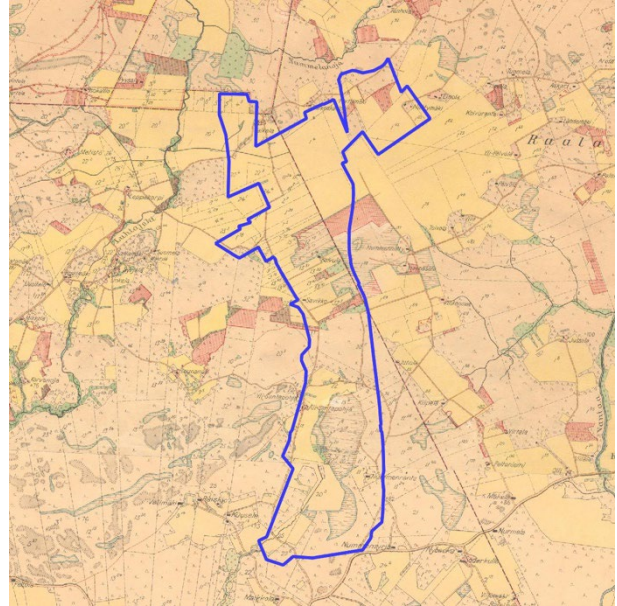
1871

*Senaatin kartat. Kartassa maisemarakenne jäsentyy selkeämmin: Selvitysalueen pohjoisosa on peltoista (valkoiset alueet), kun taas eteläosa on pääosin metsää (keltaiset alueet). Laajat peltoalueet kytkeytyvät toisiinsa ja muistuttavat yleisesti ottaen rakenteeltaan nykytilannetta. Eteläosan peltoalueet ovat pohjoisosaa pienempiä eivätkä muodosta yhtä laajoja, avoimia kokonaisuuksia. Peltoalueilla on esitetty ojaverkostoa. Asutus säilyy harvana ja hajautuneena, ja Santapohja mainitaan kartalla selvitysalueen eteläosassa. Raalan kartanon kulttuuri-
maisemaan kuuluva peltoauea näkyy Vantaanjoen tuntumassa, karttaotteen oikealla puolella, ja sen laajuus vastaa pääpiirteissään nykytilannetta.*

1909–1912

Venäläinen topografikartta. Esitystekniikka poikkeaa aiemmin esitetyistä, mutta maiseman perusrakenne vastaa pitkälti aiempaa. Pelto- ja metsäalueiden välinen suhde säilyy samankaltaisena, eikä merkittäviä muutoksia ole havaittavissa.

1933

Pitäjänselitys. Maiseman perusrakenne on edelleen samankaltainen, mutta esitystarkkuus on aiempaa parempi. Tästä huolimatta peltoalueiden voidaan tulkita laajentuneen jonkin verran, erityisesti selvitysalueen eteläosassa ja sen ympäristössä. Asutus on edelleen harvaa ja maatilamaista. Yli- ja Ali-Santapohjan tilat (torpat muutettiin asutustiloiksi vuonna 1924) on merkitty kartalle. Koiransuolenojan (kartassa Luhtajoki) varrella sijaitseva maatilojen keskittymä vastaa piirteiltään pitkälti nykyistä rakennetta, ja tilojen nimet ovat säilyneet samankaltaisina. Alueella on myös tielinjauksia, jotka ovat edelleen hahmotettavissa nykyisessä tieverkossa.

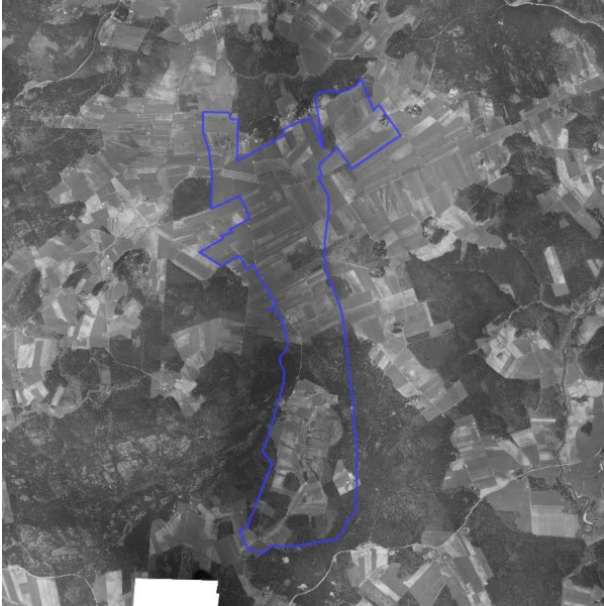
Kuvakooste karttaotteista 4: Historiallisten karttojen perusteella maatalousvaltainen, hajautunut maisemarakenne on säilynyt alueella, vaikka pellot ovat paikoin laajentuneet ja jäsentyneet. Karttojen vaihteleva tarkkuus rajoittaa yksityiskohtaista vertailua, ja selvitysalueen rajauksen kohdistus on suurpiirteinen, mutta yleispiirteinen kehityssuunta on hahmotettavissa. (Vanhatkartat.fi -karttapalvelu, Kansallisarkiston Doria-arkisto, Kansallisarkiston Astia-verkkopalvelu)

Historiallisten ilmakuvien tarkastelu

Historiallisten ilmakuvien perusteella selvitysalueen ja sen ympäristön maisemallinen kehitys hahmottuu pitkällä aikavälillä vähittäisenä siirtymänä maaseutumaisesta ympäristöstä kohti toiminnallisesti kerrostunutta kokonaisuutta. 1900-luvun alkupuoliskon ilmakuvissa maisemaa luonnehtivat laajat peltoalueet, tilakeskeinen haja-asutus sekä selkeä maatalouden hallitsema rakenne. Asutuksen ja viljelyalueiden rinnalle ei vielä tuolloin ollut muodostunut merkittäviä teollisia tai liikenteellisiä rakenteita.

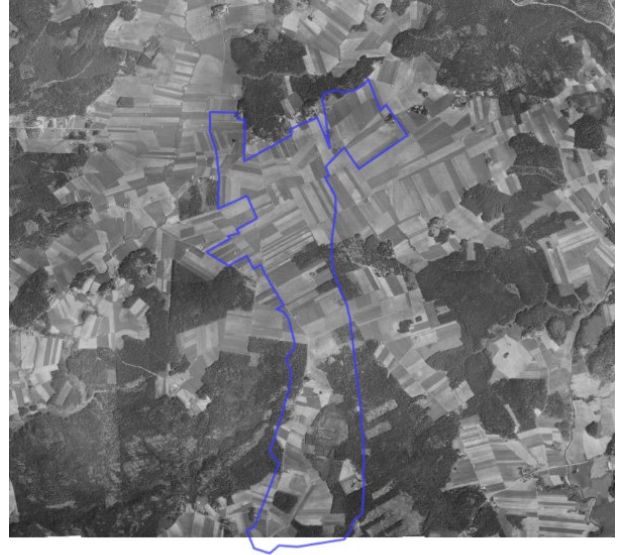
Myöhemmissä vaiheissa maisemarakennetta alkavat vähitellen muokata teollisuuden kehittyminen ja laajentuminen sekä infrastruktuurin vahvistuminen, jotka tuovat alueelle uusia toiminnallisia kerrostumia. Tieverkosto ja energiainfrastruktuuri, erityisesti pääväylät, jäsentävät maisemaa entistä selkeämmin. Metsätalouden rooli alueella näkyy maanviljelyn rinnalla. Samalla Rajamäen kasvu tuo alueelle pientalovaltaisempaa asutusta, vaikka suuri osa asutuksesta pysyy edelleen peltoihin tukeutuvana haja-asutuksena.

Kokonaisuudessaan muutos on ollut vaihteista ja maltillista. Perinteiset maankäyttömuodot, kuten maa- ja metsätalous, ovat säilyneet uusien toimintojen rinnalla, ja kehitys näyttäytyy jatkumona, jossa maaseutomainen perusluonne on säilynyt, mutta siihen on vähitellen kerrostunut muita maankäytön ja infrastruktuurin elementtejä.

1936

Selvitysalue ja sen ympäristö on maatalousvaltainen. Asutus on harvaa ja tilakeskeistä, ja tieverkko koostuu suurimmalta osin maataloja yhdistävistä yhteyksistä. Rajamäki (kuvarajauksen ulkopuolella) keskittyy rautatien varteen. Pellot muodostavat tilkkutäkkimäisen rakenteen. Peltoaukeat ovat laajat, mutta osa jää erillisiksi toisistaan metsäkaistaleiden erottamina. Metsätalouteen liittyvät kuviot eivät vielä hahmotu selkeästi.

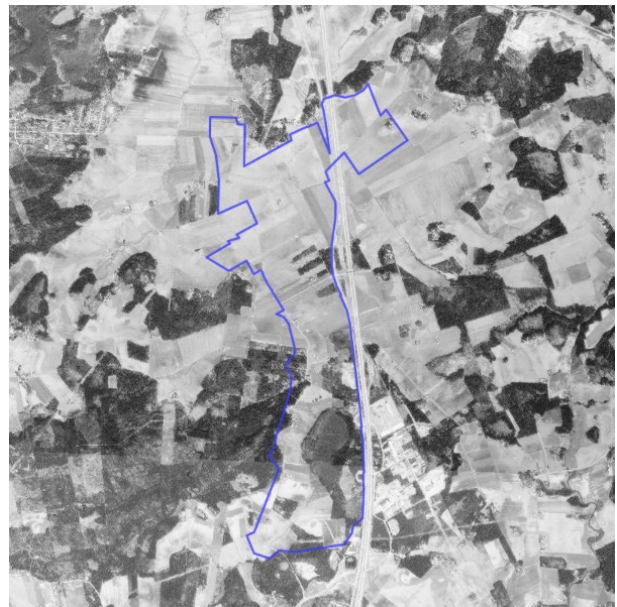
1951

Viljelymaisema laajenee ja yhtenäistyy, kun metsäalueita raivataan peltojen tieltä. Selvitysalueen eteläinen peltoalue yhdistyy pohjoisempaan, laajempaan alueeseen. Rajamäki alkaa kasvaa sekä levittäytyä itään suoraan maatilamaisena nauhana. Asutus säilyy pienipiirteisenä, eikä suuria infrastruktuurirakenteita vielä esiinny.

1978

Maatalous ja metsätalous muokkaavat maisemaa rinnakkain: pelloja raivataan edelleen, mutta metsätaloustoiminta näkyy aiempaa selkeämmin. Samalla infrastruktuuri vahvistuu merkittävästi Hämeenlinnantien ja voimajohtojen myötä. Karhunkorven teollisuusalueen rakentuminen on käynnistynyt, ja Rajamäki tiivistyy. Rajamäen itähaaran luonne on muuttumassa pientalovaltaisemmaksi.

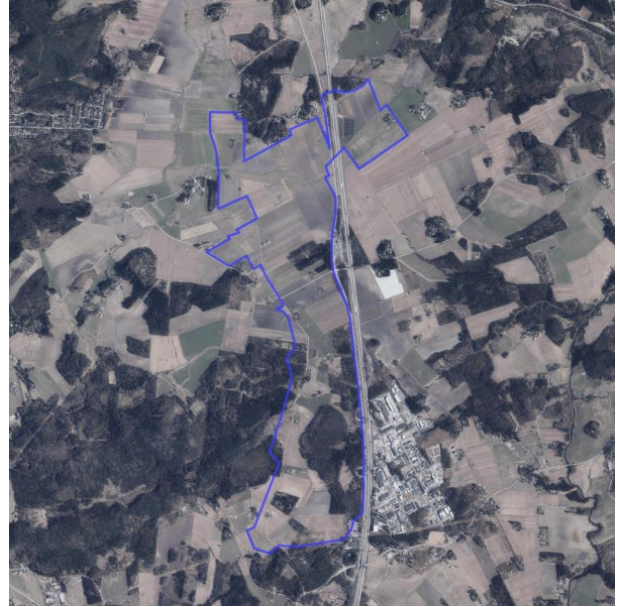

1996

Alue säilyy luonteeltaan maatalousvaltaisena, vaikka sen rakenne kehittyy edelleen. Merkittävin muutos on Hämeenlinnantien ja Nummenniityn levähdysalueen rakentuminen Hämeenlinnantien rinnalle. Karhunkorven teollisuusalue laajenee selvästi, ja Rajamäki kasvaa pientalorakentamisen myötä. Selvitysalue ympäristöineen säilyy kuitenkin pääosin haja-asutusalueena, ja metsätalous näkyy edelleen aktiivisesti maisemassa.

2015

Kehitys jatkuu maltillisena: Rajamäen asuinrakentaminen lisääntyy ja Karhunkorven teollisuusalue täydentyy. Samalla osa aiemmin avoimista tai käsitellyistä metsäalueista, kuten Hiidenkiven alueen keskimäinen lohko, alkaa metsittyä uudelleen.

2023

Viimeaikainen kehitys korostaa energiantuotannon ja logistiikan roolia: Hämeenlinnanväylän itäpuolelle on rakennettu aurinkovoimala, ja Karhunkorven teollisuusalueella alueita on järjestelty ja raivattu logistiikan tarpeisiin. Rajamäki kasvaa edelleen maltillisesti, ja metsätalous sekä paikalliset hakkuut näkyvät maisemassa.

Kuvakooste ilmakuvista 5: Ilmakuvat havainnollistavat, miten selvitysalue ja sen ympäristö on kehittynyt maa- ja metsätalousmaisemasta kohti kokonaisuutta, jossa näiden toimintojen rinnalle ovat nousseet tie- ja energiaverkon infrastruktuuri ja teollisuus, mikä on jäsentänyt maiseman rakennetta uudella tavalla. Alueen perusluonne on kuitenkin säilynyt maaseutumaisena, ja kehitys on ollut pääosin vaihteista ja maltillista. (MML avoimet aineistot)

4. YHTEENVETO JA SUOSITUKSET JATKOSUUNNITTELUUN

Tässä selvityksessä tarkasteltavan alueen ja sen ympäristön keskeisiä piirteitä ovat avoimet, toisiinsa kytkeytyvät peltoaukeat, joita jäsentävät pääasiassa metsäalueet ja metsäsaarekkeet. Laajimmilla ja avoimimmilla peltoaukeilla maiseman syvyysvaikutelma voi olla heikompi, ja reunavyöhykkeiden sekä tilarakenteen erotuvuus paikoin vähäisempi. Reunavyöhykkeet ovat pääosin selvästi rajautuvia, mutta paikoin maiseman vaihtuminen on vähemmän selkeästi hahmotettavaa. Maaseudulle tyypillinen haja-asutus sijoittuu pääosin reunavyöhykkeille sekä paikoin myös avoimille pelloille, kun taas tiivis pientaloasutus on vähäistä. Kokonaisuutta täydentävät teollisuusalueet sekä liikenneväylät ja energiainfrastruktuuri.

Alue on kehittynyt vähitellen maaseutumaisemasta monipuolisemmaksi kokonaisuudeksi, mutta sen perusluonne on säilynyt vahvasti maaseutumaisena. Maisemassa korostuvat edelleen avoin viljelymaisema, laajat näkymät ja selkeä maisemarakenne.

Selvitysalue ja sen ympäristö ovat jo valmiiksi voimakkaasti ihmistoiminnan muokkaamia, ja alueella on runsaasti sen jälkiä, kuten viljelyksiä, maatiloja, asutusta, metsätaloutta, voimajohtoja, teollisuutta sekä merkittäviä liikenneväyliä. Tästä huolimatta selvitysalueen rakentuminen muuttaisi selvästi sen maisemallista ilmettä ja suhdetta ympäröivään maisemaan. Jatkosuunnittelussa onkin tärkeää huomioida viljelymaiseman luonne ja keskeiset piirteet, kuten laajat viljelyalueet ja niiden kytkeytyneisyys.

Selvitysalueen rakentuminen vaikuttaisi alueen virkistyskäyttöön. Alueella ulkoillaan ja jatkosuunnittelussa tulisi varmistaa, että alueelle jää toimivia ulkoiluyhteyksiä.

Maisema-analyysikartassa ei ole nostettu keskeisiä näkymälinjoja, koska peltoalueilla näkymiä avautuu laajasti eri suuntiin ilman selkeää hierarkiaa. Tämän vuoksi tarkastelussa on yksittäisten näkymälinjojen sijaan painotettu maisematilan yleistä rakennetta ja laajuutta sekä niitä kohtia, joissa näkymät avautuvat suljetummasta ympäristöstä laajoille peltoalueille. Jatkosuunnittelussa olisi hyvä kiinnittää huomiota selvitysalueen ja sen ympäristön avoimeen luonteeseen, jossa peltoaukeat kytkeytyvät toisiinsa.

Mikäli selvitysalueella toteutetaan rakentamista tai muita maankäytön muutoksia, on tarkoituksenmukaista tarkastella mahdollisia maisemavaikutusten lieventämistoimenpiteitä selvitysalueella ja sitä ympäröivän asutuksen sekä alueella tapahtuvan virkistyskäytön näkökulmasta. Maisemavaikutusten lieventäminen ei kuitenkaan perustu yksinomaan mahdollisten näkymien peittämiseen, vaan rakentamisen mittakaavan hallintaan, rakenteelliseen jäsentelyyn, reuna-alueiden huolelliseen käsittelyyn sekä avoimuuden hallittuun säilyttämiseen. Avoimessa peltomaisemassa tavoitteena tulisi olla rakentaminen osaksi maisematilaa siten, että maiseman perusrakenne ja mittakaava säilyvät mahdollisimman luettavina.

Yhteistyö viranomaisten kanssa kaavoitus- ja jatkosuunnitteluvaiheessa toimii osaltaan maisemavaikutusten lieventämistoimenpiteenä, sillä sen avulla voidaan ohjata rakentamisen sijoittelua siten, että maisema-arvot ja -piirteet otetaan asianmukaisesti huomioon. Lisäksi kaavoituksen aikana järjestettävät yleisötilaisuudet ja kaavaratkaisujen nähtävilläoloaikojen yhteydessä annettu palaute tarjoavat lähtötietoja maisemallisten lieventämistoimenpiteiden kohdentamiseen ja tarkentamiseen.

5. AURINKOVOIMALAHANKKEIDEN VAIKUTUKSET MAISEMAAN

Tämä kulttuuriympäristöselvityksen täydennys on laadittu tarkastelemaan selvitysalueen ja sen ympäristön kulttuuriympäristön kehittymistä sekä maisemallista rakennetta maisema-analyytikarttatarkastelulla. Taustalla on aurinkovoimalahanke, jonka toteutusta Nurmijärven Savikon peltoalueella kartoitetaan, ja tätä analyysia hyödynnetään hankkeen ja siihen liittyvän kaavoituksen tausta-aineistona. Selvityksen tavoitteena ei kuitenkaan ole arvioida hankkeen tarkkoja maisemavaikutuksia tai lieventämistoimenpiteitä, sillä yksityiskohtaiset vaikutusarviot ja toimenpiteet käsitellään kaavoitusprosessin yhteydessä. Tässä osiossa aurinkovoimaloiden vaikutuksia tarkastellaan kuitenkin yleisellä tasolla, jotta voidaan hahmottaa, miten tällainen muutos suhtautuisi avoimeen peltomaisemaan, jota selvitysalue vastaa.

Aurinkovoimaloiden tuottaman sähkön määrä on suoraan riippuvainen käytettävien paneelien määrästä ja siten käytettävissä olevan maa-alan suuruudesta. Teollisen kokoluokan aurinkovoimalat edellyttävät lähtökohtaisesti laajaa maa-alaa, jotta paneelimäärä saadaan riittäväksi ja voimalan liityntäteho voidaan optimoida.

Teollisen kokoluokan aurinkovoimalat muodostavat ympäristöönsä uuden, selkeästi tunnistettavan maisematilan, jossa laajat ja tasakorkuiset paneelientäät jäsensivät näkymää voimakkaasti vaakasuuntaisena elementtinä. Noin 4 metrin korkuiset paneelirivistöt luovat puoliavoimen maisematilan: ne eivät täysin sulje näkymiä, mutta määrittävät maiseman luonteen, ja näkymät kulkevat paneelirivien väleissä sekä reuna-alueiden avoimilla vyöhykkeillä. Paneelirivistöjen lisäksi maisematilaa rytmittävät huoltotiet sekä mahdolliset viherkäytävät ja -vyöhykkeet.

Aurinkovoimaloiden rakennelmat ovat lähtökohtaisesti matalia, minkä vuoksi jo kohtuulliset maanpinnan korkeusvaihtelut, metsäalueet, kasvillisuus ja muut näkymiä rajaavat elementit vaikuttavat näkymiin paneelialueille. Paneelialueiden kokemiseen vaikuttaa lisäksi tarkasteluetaisyys: lähietäisyydeltä rakenteet hahmottuvat selkeästi ja voivat näyttäytyä maisemaa hallitsevina, kun taas etäämmältä ne sulautuvat maisemaan yhtenäisenä, vaakasuuntaisena pintana, jolloin niiden visuaalinen korostuneisuus vähenee.

Avoimessa maisematilassa aurinkovoimaloiden toteuttaminen muuttaa maisematilan perusluonnetta avoimesta maisemasta puoliavoimeksi rakennetuksi energiantuotantoalueeksi. Laajat paneelientäät voivat kaventaa avoimen tilan kokemusta ja muuttaa mittakaavaa, erityisesti lähietäisyydeltä tarkasteltuna. Rakenteiden suhteellisen matalan korkeuden vuoksi maisematila koetaan etäisyyden kasvaessa jälleen pääosin avoimena.

Maiseman muutokset voivat vaikuttaa siinä olevien elementtien hahmottumiseen enemmän tai vähemmän suorasti. Ympäröivien alueiden muuttuminen aurinkovoimakäyttöön voi muuttaa sitä, miten elementit hahmottuvat osana kokonaisuutta. Jos maisemaelementti sijaitsee korkeammalla maastokohdalla tai muodostuu korkeammasta objektista (kuten mäestä), jolta aurinkovoimala on havaittavissa, se voi vaikuttaa sieltä avautuviin näkymiin. Tähän voi kuitenkin vaikuttaa elementin oma avoimuus tai sulkeutuneisuus, sillä kasvillisuus ja muut rajaavat tekijät voivat osaltaan rajoittaa näkymiä.

Avoimessa maisemassa aurinkovoimaloiden vaikutuksia voidaan lieventää sovittamalla paneelientäät olemassa olevaan maisemarakenteeseen ja hyödyntämällä matalaa kasvillisuutta, kuten niitty- ja pensasvyöhykkeitä reuna-alueilla. Niittymäisten kasvualustojen käyttö itse paneelialueilla voi myös tukea alueen mittakaavan säilymistä, lisätä luonnon monimuotoisuutta ja mahdollistaa alueen monikäyttöä. Suuret puustoiset suojavyöhykkeet voivat peittää taustamaiseman ja muuttaa avoimen maisematilan luonnetta, joten niitä tulisi käyttää harkiten. Paneelialueen vaakasuuntaisen mittakaavan hallinta ja sen jäsentely pienempiin kokonaisuuksiin tukevat maiseman hahmottumista.

LÄHTEET

- Nurmijärven rakennusperintöselvitys (luonnos 2010), Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama Oy
- Selvitys Sun Rajamäki aurinkovoimalahankkeen suhteesta kulttuuriympäristöön, Arkkitehtitoimisto AJAK Oy, 2023
- Savikon aurinkovoimalan osayleiskaavan selostus (kaavaluonnos, päiväys 14.8.2025)
- Maastokuvaus: Arkkitehtitoimisto AJAK Oy, 2023, 2025 ja 2026
- MML: Kartat, historialliset ilmakuvat, paikkatietoikkuna (<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi>)
- Historialliset kartat:
 - Vanhatkartat.fi -karttapalvelu (<https://vanhatkartat.fi>)
 - Kansallisarkiston Doria-arkisto (<https://www.doria.fi/>)
 - Kansallisarkiston Astia-verkkopalvelu (<https://astia.narc.fi/>)